

Edvard Mihalič

***Organizacija in delovanje 75. območnega
štaba Teritorialne obrambe Murska Sobota v
osamosvojitveni vojni***

Uvod

Samostojnost slovenske države je skupščina Republike Slovenije uzakonila 25. junija 1991 s Temeljno ustavno listino o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije. Suverena slovenska država je bila slavnostno razglašena 26. junija 1991. Razglasitev slovenske samostojnosti je bila povod za vojaško agresijo SFRJ na Slovenijo, ki jo je izvedla JLA. Agresija se je formalno začela 26. junija ob 3.30, ko je Zvezni izvršni svet sprejel odlok o blokadi državne meje v Sloveniji, praktično pa 27. junija 1991 ob 1.15, ko je lahka protiletalska oklepna baterija JLA pri Metliki prestopila državno mejo (Janša, 1992, str. 161)¹⁸⁶. Predsedstvo Republike Slovenije je istega dne obravnavalo nastali položaj in ocenilo, da gre za vojaški napad na Slovenijo. V funkciji vrhovnega poveljnika je ukazalo TO in milici, da začneta odgovarjati na streljanje JLA.

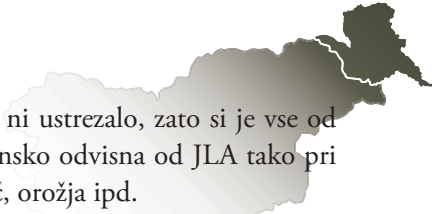
V sestavku bom opisal, kako so spopadi potekali v Prekmurju¹⁸⁷. V njih so sodelovale tudi enote milice, vendar sem sestavek namenoma zožil na vojaški del, ker bi sicer moral pregledati še dokumente, ki jih o vojni za Slovenijo hrani ministrstvo za notranje zadeve. Pri opisu spopadov pa sem na osnovi razpoložljivih virov TO vedno navedel, da so sodelovali tudi miličniki, v večini primerov pa sem navedel tudi njihovo številčno stanje.

**Aktivnosti MSNZ in TO RS v Prekmurju v obdobju priprav na
osamosvojitvev**

TO je kot najširša oblika organiziranega splošnega ljudskega odpora nastala iz potrebe po zagotovitvi višje stopnje varnosti države, saj je sovjetski vdor na Čecoslovaško avgusta 1968 pokazal, da armada sama državi ne more zagotoviti varnosti. S tem je bil

¹⁸⁶ Že 26. junija je bil del enot iz 10. (reškega) korpusa JLA in 14. (ljubljskega) korpusa JLA poslan proti meji z Republiko Italijo.

¹⁸⁷ Za opis bom uporabil tudi svojo diplomsko nalogo *Vojna za Slovenijo leta 1991 v Prekmurju*. (Mihalič, 2002, str. 9–45).

ukinjen monopol JLA kot edine oborožene sile, kar armadi ni ustrezalo, zato si je vse od leta 1969 prizadevala, da bi si podredila TO. Ta je bila dejansko odvisna od JLA tako pri izobraževanju kadrov in zaledni oskrbi kot od njenih skladišč, orožja ipd.

S postavljanjem častnikov JLA na pomembne dolžnosti v TO, z novim zakonom o SLO in DS ter nekaterimi dekreti predsedstva SFRJ je JLA uspelo, da si je TO podredila v večini republik, predvsem v Srbiji in Črni gori. Spomladi 1990 je skušalo vodstvo JLA uresničiti svoj strateški cilj tudi v Sloveniji in na Hrvaškem. S tem je hotelo prehiteti nacionalistične, nekomunistične in protikomunistične stranke, ki bi po pričakovanju zmagale na volitvah, in republikli prikrajšati za njihovo lastno oboroženo silo (Bebler, 1992, str. 53).

Odvzem orožja TO je JLA prvič izvedla na Kosovu v začetku osemdesetih let. Za Slovenijo, Hrvaško in Bosno in Hercegovino je bil pripravljen podoben načrt (Janša, 1992, str. 48). Nekateri štabi TO in večina častnikov in podčastnikov stalne sestave TO RS niso hoteli izpolniti ukaza RŠTO o predaji orožja v skladišča JLA. Ilegalno je bila organizirana MSNZ z nalogo zadržati in izvzeti čim več orožja iz skladišč JLA, ga disperzirati po Sloveniji, shraniti v tajnih skladiščih in formirati enote in štabe Narodne zaščite, da bi zaščitili nastajajočo državo Slovenijo.

Leta 1990 sta v Prekmurju delovala dva občinska štaba TO, in sicer OŠTO Murska Sobota in OŠTO Lendava. Skupaj z občinskima štaboma v Ljutomeru in Gornji Radgoni sta bila pod poveljstvom PŠTO Pomurja.

15. maja 1990 se je s sestanka v RŠTO vrnil major Koloman Rituper, pomočnik poveljnika za zaledje v PŠTO Pomurja. S sestanka je prinesel ukaz št. 625/1-90, ki ga je podpisal general Dragutin Ožbolt, načelnik štaba RŠTO Republike Slovenije. V ukazu je bilo opredeljeno, da morajo vsi podrejeni štabi nemudoma predati v varstvo JLA orožje, strelivo in minsko-eksplozivna sredstva, ki jih hranijo zunaj vojašnic JLA. Na osnovi omenjenega ukaza in po navodilih, ki jih je major Koloman Rituper dobil v RŠTO, je poveljnik PŠTO Pomurja, podpolkovnik Vladimir Milošević, občinskima štaboma TO Ljutomer in Lendava izdal ukaz za preselitev orožja.

OŠTO Murska Sobota je hranil orožje, strelivo in minsko-eksplozivna sredstva v skladišču, ki je bilo del kompleksa vojašnice v Murski Soboti, zato mu oborožitve in vojaške opreme ni bilo treba premeščati. Spremenil se je le režim vstopa in izstopa iz skladišča, saj je poveljstvo 65. obmejnega bataljona JLA v Murski Soboti ukazalo poseben režim kontrole ob vstopu in izstopu. Ukaz je omogočal vstop in delo v skladišču in uporabo orožja za usposabljanje po predhodni odobritvi, vsak drug iznos orožja in streliva iz skladišča pa je bil prepovedan.

OŠTO Lendava je 17. maja 1990, ko bi moral na osnovi ukaza PŠTO Pomurja predati orožje in strelivo v skladišče v vojašnico JLA v Murski Soboti, bil pred načrtovanim 7-dnevnim usposabljanjem odreda TO, zato jim je poveljnik PŠTO Pomurja dovolil, da predajo orožje po opravljenem usposabljanju. Ostalo orožje, ki ni bilo potrebno pri usposabljanju, tj. približno tretjino orožja OŠTO Lendava, so predali v skladišče PŠTO v vojašnici JLA v Murski Soboti.

Po pozivu Janeza Janše, ki je v tistih dneh prevzel dolžnost republiškega sekretarja za obrambo, da naj TO ne preda orožja JLA, se je poveljnik OŠTO Lendava, major Ljubo Dražnik, odločil, da orožje po usposabljanju zadrži v skladišču TO v tovarni obutve Planika v Turnišču, kjer je bilo že pred usposabljanjem. To je storil po predhodnem dogovoru s predstavniki Občine Lendava in po odobritvi PŠTO Pomurja. Skladišče v Turnišču pa je moral na zahtevo RŠTO dodatno fizično zavarovati z vpoklicanimi pripadniki TO.

Poskus razorožitve TO torej v Prekmurju ni popolnoma uspel, ker je v skladišču TO v Turnišču ostala celotna oborožitev za odred TO. Če poskušam odgovoriti na vprašanje, zakaj je JLA dovolila, da je to orožje ostalo zunaj vojašnice, se mi zdita najverjetnejša dva odgovora. Prvi je, da JLA maja 1990 še ni bila pripravljena na odkrit konflikt s političnim vodstvom Slovenije, zato je začasno navidezno popustila zahtevam po nekaj skladiščih na lokalni ravni. Drugi pa je, da je vodstvo JLA ocenilo, da v primeru potreb ne bo nobenih težav, če bi JLA z uporabo sile odstranila varovanje TO in prevzela orožje v Turnišču.

V naslednjih mesecih v Prekmurju ni bilo omembe vrednih dogodkov. TO Občine Lendava je izvajala 24-urno fizično varovanje svojega orožja v Turnišču, PŠTO Pomurja se je pripravljala na ukinitve, oba občinska štaba pa na predvideno združitev v območni štab TO. Pereč problem večine zaposlenih je bil, kje bo njihovo prihodnje delovno mesto.

V tem času so se na višjih ravneh dogajale pomembne zadeve za prihodnost Slovenije, le da v štabih o tem niso imeli nobene informacije. Prvo informacijo o tem, kako naprej, je 6. septembra 1990 dobil pomočnik poveljnika za politično delo TO Pomurja, kapetan Ivan Smodiš, na sestanku v Tepanju od Mihe Butara in Antona Krkoviča. Seznanila sta ga s projektom MSNZ in mu naročila, naj formira MSNZ tudi v Pomurju.¹⁸⁸

Čas od 4. oktobra 1990 do 1. junija 1991 je bil v TO RS namenjen pripravam na vojno. V obeh občinskih štabih v Prekmurju so priprave potekale vse do začetka vojne, se pravi do 27. junija 1991, vendar se tu omejujem na čas do 1. junija 1991, ko je bila končana reorganizacija TO in v Prekmurju ni bilo več dveh občinskih štabov TO, ampak le en območni štab za celotno Prekmurje.

Marsikje so reorganizacijo občinskih štabov 1. junija 1991 sprejeli negativno, kar je ponekod negativno vplivalo na izvedbo bojnega delovanja, saj je bilo treba v treh tednih spremeniti vse načrte, na novo vzpostaviti kadrovsko strukturo in izvesti vse druge priprave na vojno.

V Prekmurju reorganizacija občinskih štabov ni negativno vplivala na bojno pripravljenost, ker se ni nič spremenilo, v enotah TO so namreč ostali isti ljudje in ista organizacija vojnih enot. Kljub temu je kapetan Daniel Hozjan, poveljnik 1. čete 65. obmejnega bataljona JLA, v intervjuju (Mihalič, 2001b) izjavil: "Žal mi je le, da je Janez

188 Pišem o formiranju MSNZ v Pomurju, ker je projekt nastajal na območju, ki ga je leta 1990 pokrival PŠTO Pomurja, tj. na območju štirih nekdanjih občin, in sicer Murske Sobote, Lendave, Ljutomera in Gornje Radgone.

Janša razformiral takratni OŠTO v Lendavi (neposredno pred vojno), saj bi potek vsega skupaj bil dosti lažji in enostavnejši.”¹⁸⁹

Prvi pomemben ukrep po začetku delovanja novega RŠTO Slovenije je bil, da so pripadniki protidiverzantskih vodov TO novembra 1990 prejeli v zadolžitev orožje in strelivo in ga hranili na domovih. Oba občinska štaba sta to nalogo odgovorno opravila, na razgovor in zadolžitev sta poklicala pripadnike obeh protidiverzantskih vodov. Dali so jim še ustrezne torbe iz povoščenega platna za hranjenje pušk. Ukrep je bil predviden kot rezervna varianta, če bi JLA onemogočila razpošiljanje vpoklicev po uradni poti in blokirala tajna skladišča.

Od začetka decembra 1990 pa vse do začetka vojne je državno vodstvo od RŠTO Slovenije zahtevalo, da mora TO imeti vsak dan pod orožjem v pripravljenosti določeno število pripadnikov. Omenjeno zahtevo je RŠTO rešil z ukazom o usposabljanju enot TO. V enotedenskih časovnih razmikih so se v vseh pokrajinah¹⁹⁰ usposabljale enote TO, ki so morale razen tega opravljati še naloge enot v pripravljenosti, zato je vsaka dobila tudi pripadajoče strelivo. 9. decembra 1990 so bili mobilizirani vodi za posebne namene, ki so razen načrtovanega usposabljanja izvajali tudi ukrepe pripravljenosti. Ti vodi so z delom sil zavarovali sedeže štabov TO in upravnih organov za ljudsko obrambo.

Od 16. do 22. decembra 1990 je bila vpoklicana na usposabljanje 122. protidiverzantska četa TO Murska Sobota. Usposabljanje se je izvajalo izven Občine Murska Sobota, v Vidmu ob Ščavnici. 21. decembra 1990 je bilo usposabljanje z uvedbo pripravljenosti prekinjeno. Pripadnikom je bilo razdeljeno strelivo, enota je z enim vodom zavarovala upravni organ za ljudsko obrambo Občine Murska Sobota, ostali del enote pa se je premaknil na drugo lokacijo in bil v stanju pripravljenosti za intervencijo po ukazu PŠTO Vzhodnoštajerske pokrajine.

S takim načinom usposabljanja in zagotavljanja t. i. dežurnih enot je TO nadaljevala tudi v letu 1991 vse do začetka vojne. V kritičnih terminih, tj. na začetku usposabljanja prve generacije nabornikov TO v 710. učnem centru TO v Pekrah in med zavarovanjem namenske proizvodnje v tovarni TAM, je PŠTO Vzhodnoštajerske pokrajine ukazal mobilizirati še več enot, ki so v okviru pripravljenosti zavarovale pomembne objekte.

Da bi občinski štabi zadostili tem zahtevam, so posamezne enote vpoklicali

189 Daniel Hozjan, kapetan JLA se je pred vojno dogovarjal z OŠTO Lendava, kako ravnati v primeru oboroženega spopada. Ker je 75. ObmŠTO poslal na mejni prehod Dolga vas enote TO z njemu neznanimi pripadniki stalne sestave, ga je to na začetku zmedlo, zato se ni takoj predal.

190 V prvi fazi reorganizacije TO so bili že oktobra 1990 dejansko ukinjeni nekateri pokrajinski štabi TO, med njimi tudi PŠTO Pomurje. Po novi vojaški organiziranosti je bila Slovenija razdeljena na sedem pokrajin. OŠTO Murska Sobota in OŠTO Lendava sta spadala v Vzhodnoštajersko pokrajino s poveljstvom v Mariboru.

večkrat ob različnih terminih.¹⁹¹ To je sicer povzročilo delno nezadovoljstvo med pripadniki TO, ker so bili prevečkrat angažirani na vojaških vajah in so imeli zaradi tega težave v službi, nekateri pa tudi doma, vendar pa je pozitivno vplivalo na usposobljenost TO za opravljanje namenskih nalog.

Hkrati z usposabljanjem vojnih enot in zagotavljanjem pripravljenosti je v štabih potekalo vojno načrtovanje, ki je obsegalo izdelavo mobilizacijskih načrtov, načrtov za uporabo enot TO v vojni, načrtov za zavarovanje meje in načrtov za zavarovanje objektov, oblikovanje sprejemnih centrov in načrtov za oviranje in blokade.

Organiziranost TO v Prekmurju v letu 1991

1. junija 1991 je začela veljati v Sloveniji nova organizacijska struktura TO tudi na najnižji organizacijski ravni. Več kot polovica občinskih štabov je bila ukinjena, ostali pa so se preimenovali v območne štabe TO in prevzeli poveljevanje tudi vojnim enotam ukinjenih štabov.

Do 1. junija 1991 sta delovala v Prekmurju dva občinska štaba, in sicer OŠTO Murska Sobota za območje takratne Občine Murska Sobota in OŠTO Lendava za območje takratne Občine Lendava. Slednji je bil ukinjen, OŠTO Murska Sobota, ki je bil preimenovan v 75. ObmŠTO, pa je prevzel poveljevanje vojnim enotam obeh občinskih štabov.

Z odločbo številka 10218 me je republiški sekretar za obrambo Janez Janša imenoval za poveljnika TO tega območja. Takrat sem imel čin majorja in bil vršilec dolžnosti načelnika štaba v PŠTO Vzhodnoštajerske pokrajine.

V 75. ObmŠTO so bili razporejeni še:

- kapetan Alan Geder za pomočnika poveljnika za operativno-učne zadeve,
- kapetan Alojz Kisilak za referenta za operativne zadeve in načrtovanje,
- poročnik Bojan Horvat za referenta za usposabljanje,
- major Janez Bohar za pomočnika poveljnika za obveščevalne zadeve,
- kapetan Rudi Košmrlj za pomočnika poveljnika za organizacijsko-mobilizacijske zadeve,
- major Ludvik Jonaš za referenta za rodove,
- major Koloman Rituper za pomočnika poveljnika za zaledje,
- kapetan Ivan Smodiš za referenta za operativno-zaledne zadeve,
- starejši vodnik 1. Živko Stanič za skladiščnika,
- vodnik 1. r. Andrej Rugole za skladiščnika,
- vodnik 1. r. Štefan Žekš za skladiščnika,
- vodnik Metka Sinic za pisarniškega referenta in

191 Več o tem Alojz Šteiner, Priprave na vojno v štabih za TO v Vzhodnoštajerski pokrajini (Generalštab SV, 2001).

- vodnik Ružica Magdič za pisarniškega referenta.

Vsi omenjeni so bili pred tem zaposleni v štabih TO in so na enakih ali podobnih delovnih mestih delali že več let. Ker so opravili do leta 1991 veliko usposabljanj vojnih enot, so se z njihovimi pripadniki osebno poznali in bili z njimi v tovariških ali celo prijateljskih odnosih. Ivan Smodiš, Koloman Rituper in jaz, ki smo bili do decembra 1990 zaposleni v PŠTO Pomurja, smo prav tako zelo dobro poznali poveljstva vojnih enot obeh občinskih štabov TO. Ta dejstva so omogočila zelo dobro funkcioniranje novega štaba in v primerjavi z nekaterimi območji v Sloveniji nova organizacijska shema v Prekmurju ni povzročila nobenih nepotrebnih zapletov, nezaupanja ali celo nesodelovanja rezervne sestave s pripadniki stalne sestave. Spominjam se, da me je veliko poveljnikov vojnih enot med 10-dnevno vojno klicalo z bojnih položajev samo zato, da bi se v pogovoru prepričalo, da je vse v redu in da je to, kar počno, edino pravilno in potrebno v tistem trenutku.

Formacija stalne sestave 75. ObmŠTO je bila predpisana z odločbo republiškega sekretarja za obrambo, formacije vojnih enot območnih štabov pa so bile prepuščene štabom samim. Do 17. maja 1990 so veljale predpisane formacije in mobilizacijski razvoj TO RS, tega dne pa se je dejanska organizacijska struktura sesula zaradi znanega ukaza o premestitvi orožja TO v skladišča JLA.

Število vojnih enot in njihova številčnost od tega dne nista bili več odvisni od formalnega ukaza RŠTO Slovenije, pač pa od tega, kako so v posameznem občinskem štabu izpolnili ukaz o predaji orožja.

75. ObmŠTO je ob oblikovanju razpolagal z 880 kosi orožja. To število mu je bilo vodilo za oblikovanje enot TO. Zaradi ohranitve kontinuitete poveljevanja so obdržali poveljstva vojnih enot TO kot razvojna jedra, v enote pa so razporedili le toliko vojakov, kolikor je omogočalo število kosov orožja.

26. junija 1991 je 75. ObmŠTO mobiliziral 965 pripadnikov TO, razporejenih v sedem odredov, diverzantski odred, dve posebni četi, posebni vod, tri diverzantske vode, dva pontonirska voda, zaščitno enoto, poveljstvo učne čete in rezervno enoto.

Polovico od razpoložljivih kosov pehotnega orožja so predstavljale stare puške M-48 7,9 mm. Razen teh je bilo še nekaj brzostrelk PPŠ-41 7,62 mm (pištolska municija) in 40 starih nemških brzostrelk 9 mm »schmeiser«, ki jih je 75. ObmŠTO Murska Sobota dobil pred začetkom spopadov od Uprave za notranje zadeve Murska Sobota. Ostalo orožje je bilo sodobnejše, in sicer polavtomatske puške 7,62 mm jugoslovanske proizvodnje, avtomatske puške M-70 7,62 mm prav tako jugoslovanske proizvodnje, 10 pušk SAR 80 5,56 mm, nekaj ostrostrelnih pušk M-76 in nekaj puškomitraljezov M-72 7,62 mm jugoslovanske proizvodnje.¹⁹²

Od orožja za podporo je TO v Prekmurju imela le nekaj minometov M-69 82 mm, za protioklepni boj pa orožje za enkratno uporabo, tj. zolje in armbruste, in stare

¹⁹² V arhivu 375. PP SV ni natančnih podatkov o številu posameznih vrst orožja. Skupno število je povzeto po Načrtu angažiranja enot 75. ObmŠTO v arhivu 375. PP SV.

jugoslovanske ročne minometalce M-57 z ustrezno količino izstrelkov. Razen tega so imeli še nekaj pištol 7,62 mm, nekaj avtomatskih pištol škorpion M-61, protitankovske mine in večjo količino eksploziva z ustreznimi detonatorji.

Čeprav bi lahko na osnovi omenjenih podatkov sklepali, da je bila TO leta 1991 neustrezno oborožena, se je v oboroženih spopadih izkazalo, da je bilo omenjeno orožje povsem ustrezno za takratne potrebe in nasprotnika.

Ko je ob koncu leta 1979 bil formiran PŠTO Pomurja, je začel poveljevati štirim občinskim štabom, in sicer v Murski Soboti, Lendavi, Gornji Radgoni in Ljutomeru. Ambiciozno in načrtno smo se lotili izdelave novih mobilizacijskih načrtov, usposabljanja vojnih enot in opremljanja. V tistem času je dajal politični in oblastni vrh Republike Slovenije velik poudarek razvoju TO. Brez teh desetih let intenzivnega usposabljanja in opremljanja TO RS leta 1991 ne bi mogla opraviti svojih nalog tako, kot jih je.

Usposabljanje posameznikov, poveljstev in enot TO je bilo v omenjenem desetletnem obdobju razdeljeno na dva petletna ciklusa. V prvem ciklusu je enota enkrat v petih letih izvedla mobilizacijski sklic, osnovno 7-dnevno usposabljanje, 2- do 3-dnevno dopolnilno usposabljanje in 2- do 3-dnevno preverjanje bojne pripravljenosti z mobilizacijsko-taktično vajo in izvedbo streljanja z orožjem iz osebne oborožitve.

Vsako leto pa je TO izven programa usposabljanja vojnih enot na posebnih sklicih usposabljala specialiste, na tečajih in štabnih vajah pa poveljnike in člane poveljstev. Celotni starešinski kader v vojni enoti je bil pred vsakim usposabljanjem vojne enote na večdnevni pripravi.

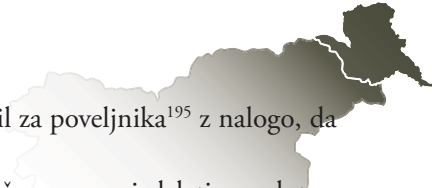
Na osnovi ocen bojne pripravljenosti vojnih enot lahko zaključim, da so bile vojne enote občinskih štabov TO občin Murska Sobota in Lendava zelo dobro usposobljene in torej pripravljene za oborožen boj.

Če ocenjujemo, da je bila usposobljenost posameznikov, poveljstev in vojnih enot potreben pogoj, moramo dodati, da je bil najpomembnejši pogoj za uspeh TO v letu 1991 pripravljenost pripadnikov TO, da opravijo naloge, ki sta jih od TO RS zahtevala oblast in politično vodstvo.

Tudi pripravljenost za izvrševanje nalog je bila med pripadniki TO na visoki ravni. Dejavnosti političnih akterjev osamosvojitve in civilne družbe so omogočile visoko mero enotnosti prebivalcev Slovenije v prizadevanjih za osamosvojitve. Pripravljenost prebivalcev, da pripomorejo k odporu proti JLA, in prijavljanje prostovoljcev v TO sta dodatno spodbudno vplivala na pripravljenost pripadnikov TO, da opravijo svoje naloge.¹⁹³

Temeljite priprave na vojno so se v 75. ObmŠTO Murska Sobota začele 22. maja

193 Več o tem glej Lubi, 1992.

z mojim prihodom iz 7. PŠTO Maribor.¹⁹⁴ Postavljen sem bil za poveljnika¹⁹⁵ z nalogo, da organiziram štab in nadaljujem z vojaškimi pripravami.

Vse prej omenjene načrte je bilo treba v kratkem času znova izdelati za celotno območje, ki ga je pokrival 75. ObmŠTO Murska Sobota, se pravi za območji občin Murska Sobota in Lendava, tj. za celotno Prekmurje. Naloga nam ni povzročala težav, ker so imeli častniki že izkušnje pri izdelavi takšnih načrtov za prejšnje občinske štabe, nov območni štab pa je bil tudi kadrovsko okrepljen.¹⁹⁶

Vsi načrti so bili izdelani do 5. junija 1991¹⁹⁷, 18. junija 1991 jih je pregledal kapetan 1. r. Alojz Šteiner, načelnik za operativno-učne zadeve v 7. PŠTO. Vse pomanjkljivosti, ugotovljene ob pregledu, so bile odpravljene do 21. junija, ko je bila opravljena tudi seznanitev vseh zaposlenih v 75. ObmŠTO Murska Sobota z nalogami pri izvedbi posameznih načrtov.

Ker RŠTO Slovenije z reorganizacijo občinskih štabov ni predpisal nove vojne organiziranosti, je ta ostala v pristojnosti novih območnih štabov. 75. ObmŠTO Murska Sobota je ocenil, da ni potrebe po reorganizaciji vojnih enot obeh občinskih štabov, ki so bile pod njegovim poveljstvom. Dal jim je le nova imena (glej tabelo 1) in nove številčne oznake, zadržal pa starešine in vojake, ki sta jih razporedila oba občinska štaba.

Pri izdelavi novih mobilizacijskih načrtov TO v Prekmurju ni bilo težav, pač pa je bilo treba narediti le posamezne popravke zaradi novih nazivov in drugačne linije poveljevanja.

Pripomniti velja, da enote TO po ognjeni moči se zdaleč niso ustrezale poimenovanju. Odredi, ki bi po veljavni formaciji morali imeti po 180 pripadnikov, so šteli od 32 do 96 pripadnikov. Takrat se je ocenjevalo, da so to razvojna jedra, ki se bodo povečala do formacijskega števila, ko jim bo RŠTO Slovenije dodelil orožje. Zaradi potreb po angažiranju enot pri varovanju in zagotavljanju pripravljenosti pa so z večkratnimi sklici dejansko usposobili za posamezno enoto nekajkrat več vojakov od pripadajoče oborožitve.

Organiziranost JLA v Prekmurju v letu 1991

Leta 1991 so bile enote JLA v Sloveniji podrejene poveljstvu 5. vojaškega območja v Zagrebu. Od šestih korpusov tega območja sta bili dve poveljstvi nastanjeni v Sloveniji,

194 Osebna beležnica (Mihalič, 1991a). Beležnica je sestavljena kot opomnik za delo s starešinami štaba. Hrani se pri avtorju.

195 Odločbo o imenovanju za poveljnika sem prejel 13. junija 1991, do takrat pa sem poveljeval na osnovi ukaza poveljnika PŠTO VŠP.

196 V občinskih štabih TO so bili zaposleni štirje častniki in dva podčastnika, v 75. ObmŠTO Murska Sobota pa devet častnikov in pet podčastnikov.

197 Poročilo o funkcioniranju 75. ObmŠTO Murska Sobota, 5. junij 1991, poslano 7. PŠTO Maribor. Dokument se nahaja v arhivu 375. PP SV.

poveljstvo 14. korpusa JLA v Ljubljani, poveljstvo 31. korpusa JLA pa v Mariboru. V enotah JLA v Sloveniji je bilo od 15.000 do 20.000 vojakov, podčastnikov in častnikov, v neposredne akcije med vojno leta 1991 v Sloveniji pa je bilo vključenih le 3.000 do 4.000 pripadnikov JLA.

Razen enot 31. korpusa JLA so na vzhodnem Štajerskem med vojno delovali še deli 32. mehanizirane brigade iz Varaždina, dopolnjeni z deli 265. mehanizirane brigade iz Koprivnice.

Zračno podporo kopenskimi enotam je zagotavljal 5. korpus vojaškega letalstva in protizračne obrambe JLA iz letalskih oporišč Cerklje ob Krki, Pulj, Zadar in Bihać ter transportno-helikopterski polk z letališča Pleso.

JLA je imela leta 1991 v Prekmurju le 65. obmejni bataljon s poveljstvom v Murski Soboti in 13 karavlam na meji z Madžarsko in Avstrijo. Poveljstvo s poveljniškim oddelkom, protidiverzantskim vodom, vodom zveze in zalednim vodom je bilo nastanjeno v vojašnici v Murski Soboti. Ta del bataljona je štel od 120 do 140 ljudi, kar je bilo odvisno od popolnitve.

Na posamezni karavli je bilo na služenju vojaškega roka od 20 do 25 vojakov. 1. obmejna četa, ki je imela v svoji sestavi moštva iz osmih karavl, je štela približno 200 vojakov¹⁹⁸, 2. obmejna četa je štela 150 vojakov iz šestih karavl, 3. pa 100 vojakov. 3. obmejna četa je bila učna četa, nameščena v vojašnici na Ptuj, kjer se je izvajalo usposabljanje.

Po mirnodobni formaciji je 65. obmejni bataljon pred 26. junijem 1991 štel od 570 do 590 pripadnikov, 100 od teh je bilo na usposabljanju na Ptuj. Po končanem usposabljanju so vojaki iz učne čete zamenjali vojake, ki so v 65. obmejnem bataljonu končali služenje kadrovskega roka.

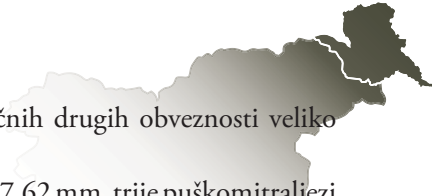
Po vojni formaciji se je 65. obmejni bataljon povečal z rezervisti, in sicer tako, da se je število pripadnikov na vsaki karavli povečalo za 100 odstotkov z vojaškimi obvezniki iz neposredne bližine karavle, 1. četa pa je formirala z rezervno sestavo še dva protioklepna odreda. Orožje za ta dva odreda je bilo skladiščeno v kontejnerjih v karavlah na Hodošu in v Prosenjakovcih.

V formacijskem smislu je obmejna karavla predstavljala pehotni vod, ki je štel od 20 do 25 pripadnikov JLA. V vsaki karavli je bil po en profesionalni pripadnik JLA, in sicer podčastnik, trije ali štirje deseterji (trije poveljniki oddelkov in en namestnik poveljnika karavle) in 16 do 20 vojakov¹⁹⁹. Če na karavli ni bilo posebnega namestnika poveljnika, je njegovo dolžnost opravljal poveljnik 1. oddelka.

Ključno vlogo v karavli je imel namestnik poveljnika, saj je bil v karavli 24

198 Natančnih podatkov ni, omenjeni so povzeti iz intervjuja s kapetanom 1. r. Danielom Hornom, poveljnikom 65. obmejnega bataljona JLA v letu 1991 (Mihalič, 1991b).

199 Podatki so povzeti po intervjujih z vodnikom 1. r. Osmanom Kamenico, poveljnikom karavle v Kuzmi (Mihalič 2001c), in vodnikom 1. r. Brankom Vujaklijo, poveljnikom karavle v Trdkovi (Mihalič, 2001a). V karavli v Kuzmi je bilo 24 pripadnikov JLA, v karavli v Trdkovi pa 21. Zapis hrani avtor.

ur, poveljnik karavle pa največ 8 ur, večkrat pa zaradi različnih drugih obveznosti veliko manj.

V vsaki karavli je bilo po 40 avtomatskih pušk M-70 7,62 mm, trije puškomitraljezi M-72 7,62 mm, tri ostrostrelne puške M-76 7,9 mm, štirje ročni raketometi M-79 (osa), 12 pištol 7,62 mm in 48 ročnih bomb M-75. Iz zgornjih podatkov je razvidno, da je vsaka karavla imela orožje za celotno vojno sestavo, uporabljala pa je seveda samo orožje za sestav, ki je bil v danem trenutku v karavli.

Sklepam, da je poveljstvo 31. korpusa JLA v Mariboru ocenilo, da 65. obmejni bataljon v Murski Soboti brez ene čete ne bo mogel opraviti načrtovanih nalog, zato so mu v okrepitev poslali skupino razvodnikov iz Celja, četo za podporo iz pehotnega bataljona v Mariboru in izvidniško četo iz 32. mehanizirane brigade v Varaždinu. Pred 26. junijem 1991 je bilo premeščenih v karavlo v Kuzmi 28 razvodnikov, ki so tam nadaljevali usposabljanje za desetnike, v resnici pa so bili po izjavi poveljnika karavle, vodnika 1. r. Osmana Kamenice, namenjeni za okrepitev sil, ki naj bi zavzele mednarodni mejni prehod v Kuzmi (Mihalič, 1991c).

Četa za podporo s 111 vojaki, sedmimi častniki, 11 motornimi vozili, 27 kosi protioklepnega orožja (12 RRM zolja in 15 RRM osa) in enoto MM 120 mm je prispela iz Maribora v 65. obmejni bataljon v Mursko Soboto 26. junija 1991 zvečer.

Da bi 65. obmejni bataljon uspešno zavzel vse štiri mednarodne mejne prehode²⁰⁰, je 32. korpus JLA 28. junija iz Varaždina poslal proti Prekmurju še izvidniško četo 32. mehanizirane brigade. Ta enota je imela v svoji sestavi tri tanke, tri kolesne oklepnike, eno vozilo za zvezo, štiri vozila za prevoz pehote, eno tovorno motorno vozilo in sanitetno vozilo.²⁰¹

Razen pripadnikov JLA je bilo v Prekmurje poslanih še 15 miličnikov Zveznega sekretariata za notranje zadeve in štirje cariniki Zvezne carinske uprave iz Beograda.²⁰² V aktu Neposredno zagotavljanje izvajanja zveznih predpisov o prehodu čez državno mejo na ozemlju Republike Slovenije je zvezna vlada naročila zvezni policiji in vojski, naj prevzameta nadzor na mejah v Sloveniji in pri tem, če je potrebno, uporabita tudi silo (Janša, 1992, str. 157).

Če je sklep Zveznega izvršnega sveta zadoščal za pravno kritje načrtovanih akcij JLA v Sloveniji, pa ta v vojaškem smislu ni bila pripravljena izvesti zavzetja vseh mednarodnih mejnih prehodov. Načrtovalci akcije so se zgledovali po podobnih akcijah na Kosovu, pri tem pa niso upoštevali spremenjenih okoliščin, drugačnega odnosa velike

200 To so mednarodni mejni prehodi v Dolgi vasi, na Hodošu, v Kuzmi in v Gederovcih.

201 Natančnih podatkov o sestavi oklepne enote ni, ker ni vstopila v Prekmurje. Omenjeni podatki so nastali na osnovi video posnetka o poskusu prestopa mosta na reki Muri v Petišovcih. Kaseto hrani Živko Stanič, ki je bil zaposlen v 375. PP SV.

202 Podatki so vzeti iz poročila Uprave za notranje zadeve Murska Sobota št. 22/5 z dne 10. julija 1991, sestavljenega ob prevzemu zbirnih centrov za vojne ujetnike v Bogojini in Puconcih od 75. ObmŠTO Murska Sobota. Poročilo se nahaja v arhivu 375. PP SV (Mihalič, 2002).

večine prebivalstva Slovenije do akcij JLA in dejstva, da je Slovenija v tem času že imela svoje oborožene sile, tj. Teritorialno obrambo.

Kapetan 1. r. Daniel Horn, leta 1991 poveljnik 65. obmejnega bataljona JLA, je izjavil (Mihalič, 1991b):

“Ker je prišlo do uporabe strelnega orožja in odpora policije in TO, na kar pa v enotah JLA nismo računali, so se naše enote pričele umikati proti karavlam ali pa so se vdale (Dolga vas). Seveda je na to vplivalo še več faktorjev, predvsem moralni vidik vojakov, ki niso bili pripravljeni za tako delovanje, in starešinski kader, ki je bil preveč vpet v prostor (družine, prijatelji itd.). To nam potrjuje tudi dejstvo, da je 90 odstotkov starešinskega kadra po vojni ostalo v Prekmurju, kjer živijo in delajo, nekateri tudi v SV. Poleg tega je na to še močno vplivalo slabo vreme (celo noč je lilo kot iz škafa²⁰³), ljudje so bili mokri, premočeni, pa tudi lačni. Navsezadnje pa nihče med nami ni videl končnega cilja, čemu zavzeti prehode, kaj s tem dobimo itd.”

Da so v poveljstvu 31. korpusa JLA dvomili v pripravljenost nekaterih starešin 65. obmejnega bataljona v Murski Soboti, se da ugotoviti iz dejstva, da so 26. junija 1991 s četo za podporo poslali v poveljstvo bataljona tudi tri častnike iz poveljstva korpusa, in sicer polkovnika Popadića, podpolkovnika Kalinića in majorja Drezgića, vendar s tem niso dosegli načrtovanega cilja.

Kapetan 1. r. Daniel Horn je povedal tudi (prav tam):

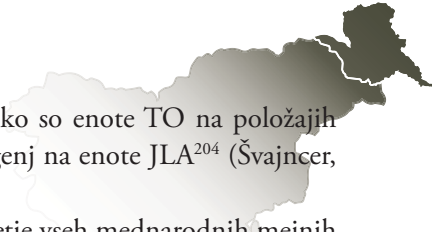
“V kasarni je bilo stanje nenormalno. Prisotnost treh visokih oficirjev je prej slabo kot dobro vplivala na vse starešine in tudi na mene. Jaz sem kot poveljnik izgubil moč poveljevanja in odločanja, bil sem figurica, ki ni mogla brez njih (predvsem Popadića) odločiti o ničemer, niti opraviti telefonskega razgovora, ne da bi bil prisoten eden od njih. Popadić je bil izredno živčen, izčrpan, na robu živčnega zloma in resno odločen za napad na Mursko Soboto z minometi 120 mm, če bi TO začela napad na kasarno.”

O nepripravljenosti na bojno delovanje zelo zgovorno priča tudi podatek, da so enote 65. obmejnega bataljona zapustile položaje na mednarodnih mejnih prehodih takoj, ko je TO uporabila strelna orožje, da so se predale posadke vseh 13 karavl s poveljniki vred in da je veliko vojakov v vojašnici Murska Sobota dezertiralo in pobegnilo k TO.

Vojaški spopadi v Prekmurju med desetdnevno vojno

Ker 75. ObmŠTO Murska Sobota 27. junija do 14.40 ni dobil ukaza o napadu na JLA, bi lahko enote TO do tedaj le odgovarjale na ogenj JLA, kar pa se ni zgodilo.

203 Daniel Horn govori o noči s 27. na 28. junij 1991.

Do prvega streljanja v Prekmurju je prišlo šele po 22. uri, ko so enote TO na položajih pri mednarodnem mejnem prehodu v Gederovcih odprle ogenj na enote JLA²⁰⁴ (Švajncer, 1991, str. 181).

JLA v vojaškem smislu ni bila pripravljena na zavzetje vseh mednarodnih mejnih prehodov. Pri tem ne mislim, da JLA ni bila dovolj močna, da naloge ne bi mogla opraviti, pač pa na dejstvo, da se ni dobro pripravila na to in da je na osnovi napačne ocene situacije in pripravljenosti slovenskega naroda in TO RS načrtovala uporabo sil, ki niso mogle realizirati naloge.

Na osnovi odločitve Zveznega izvršnega sveta, da naj enote JLA in Zveznega sekretariata za notranje zadeve prevzamejo nadzor nad celotno državno mejo v Sloveniji in odpravijo mejne prehode, ki jih je Republika Slovenija postavila na meji s Hrvaško, se je JLA odločila, da je treba večino mejnih prehodov v Sloveniji zapreti, odprti pa naj ostanejo le najpomembnejši. Na teh naj prevzamejo kontrolo zvezni organi sekretariata za notranje zadeve in carine.²⁰⁵ Te zvezne organe je potrebno z vojaškimi letali prepeljati do letališča v Cerkljah, od tam pa s helikopterji do prehodov.²⁰⁶

JLA je v posebnem dokumentu predpisala bojni razpored sil JLA za zavzemanje prehodov.²⁰⁷ Zanimiva je zahteva, da morajo imeti sile za krožno blokado v svoji sestavi oklepna bojna vozila na važnejših prehodih in netrzajne topove ali podobno oborožitev za neposredno podporo na ostalih prehodih.²⁰⁸ Dano je bilo tudi navodilo, da naj se orožje uporabi, če se milica in TO ne odstranita s prehoda po pozivu enote JLA ali če bo enota JLA napadena.

Med raziskovanjem nisem nikjer našel načrtov za zavzemanje mednarodnih mejnih prehodov, načrt, ki ga v sestavku predstavljam, pa je nastal na osnovi izjav neposrednih udeležencev iz JLA in na osnovi dokumenta 31. korpusa JLA o metodi in postopku ob zapiranju mejnega prehoda.²⁰⁹

Ker dokument ni bil izdelan v 31. korpusu JLA, menim, da so večino potrebnih

204 V vojnem dnevniku 65. obmejnega bataljona JLA (65. grb JLA, 1991) je zapisano, da je TO odprla ogenj na JLA v Gederovcih ob 22.21.

205 Ker so enote TO 75. ObmŠTO Murska Sobota v karavli Hodoš, ki je v bližini mednarodnega mejnega prehoda z Madžarsko, zajele 15 miličnikov Zveznega sekretariata za notranje zadeve in štiri carinike Zvezne carinske uprave iz Beograda, sklepam, da bi moral ostati mednarodni mejni prehod Hodoš odprt za promet.

206 V vojnem dnevniku 65. obmejnega bataljona JLA (65. grb JLA, 1991) je zabeleženo, da je 27. junija 1991 ob 18.40 helikopter prepeljal na Hodoš zvezno milico.

207 Dokument z naslovom "Način preuzimanja i obezbedjenja granica prema Italiji, Austriji, delu Madjarske i ukidanja uspostavljenih graničnih prelaza prema Hrvatskoj" je TO našla v karavli v Petanjcih. Kopija dokumenta se nahaja pri avtorju.

208 Da so se enote JLA držale tega navodila, je razvidno iz namere, da pride v Prekmurje oklepna izvidniška četa 32. mehanizirane brigade iz Varaždina, in iz uporabe netrzajnih topov na mednarodnem mejnem prehodu Hodoš.

209 Dokument z naslovom »Metod i postupak u zatvaranju graničnog prelaza (karaula br. 23)« je našla TO ob zavzetju karavle v Fikšincih. Dokument je fotokopija dokumenta poveljstva 5. vojaškega območja z originalnim pečatom poveljstva 31. korpusa JLA. Kopija omenjenega dokumenta se nahaja pri avtorju.

načrtov za delovanje izdelali na višjih poveljstvih, kjer so lahko zagotovili potrebno stopnjo varnosti dokumentov in onemogočili, da bi kateri dokument prišel v javnost.

Iz dokumenta je razvidno, da je hierarhično nižji od že omenjenega dokumenta, v katerem je JLA predpisala bojni razpored sil za zavzemanje prehodov, in da le predpisuje postopke na nižjem nivoju poveljevanja. Po dokumentu bi moral poveljnik obmejnega bataljona po prejemu signala "meja" od poveljstva korpusa prenesti nalogo poveljnikom obmejnih čet oziroma poveljnikom karavl, ki bi sodelovali pri zavzemanju mejnega prehoda. V nadaljevanju je podrobno opisan postopek pri nenasilnem ali nasilnem zasedanju mejnega prehoda.

Po izjavi kapetana 1. r. Daniela Horna, tedanjega poveljnika 65. obmejnega bataljona JLA (Mihalič, 1991b), je povelje za delovanje 65. obmejnega bataljona prinesel v Mursko Soboto polkovnik Popadić iz 31. korpusa JLA in mu ga predal 27. junija ob 8.00, ko je bil sprožen signal "meja". Po preučitvi povelja 31. korpusa JLA je poveljnik 65. obmejnega bataljona po posvetovanju s častniki 31. korpusa JLA sprejel odločitev za bojno delovanje. Odločitve v pisni obliki ni, njeno vsebino sem rekonstruiral na osnovi zapisov v vojnem dnevniku (65. grb JLA, 1991).

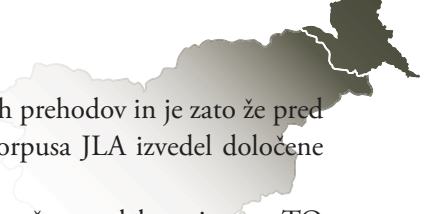
Poveljnik 65. obmejnega bataljona JLA se je odločil, da naj mednarodni mejni prehod Gederovci zavzame kapetan Kučan z vodom karavle Petanjci, vodom karavle Korovci, s protidiverzantskim vodom 65. obmejnega bataljona in z oddelkom MM 120 mm iz čete za podporo, ki jo je kot okrepitev obmejnemu bataljonu poslal 31. korpus JLA iz Maribora.

Enotam JLA za zavzetje mednarodnega mejnega prehoda Kuzma naj bi poveljeval poveljnik 1. obmejne čete, poročnik Škulj. V sestavi sil naj bi bilo moštvo treh karavl in vod razvodnikov iz Celja.

Zavzetje mednarodnega mejnega prehoda na Hodošu naj bi vodil kapetan Kljajević z vodi iz treh sosednjih karavl in pehotnim vodom čete za podporo iz Maribora.

Mednarodni mejni prehod v Dolgi vasi naj bi zasedla karavla iz Lendavskih Goric s pomočjo karavl iz Pinc in Žitkovec in pehotni vod čete za podporo z dodanim oddelkom mitraljezov. Enotam naj bi poveljeval kapetan Hozjan. Za okrepitev teh sil je bila verjetno naknadno predvidena še oklepna izvidniška enota iz 32. mehanizirane brigade v Varaždinu. Ta naj bi na zahtevo poveljstva 65. obmejnega bataljona z oklepniki intervenirala tudi na drugih mednarodnih prehodih. Ti podatki se ujemajo z razporeditvijo enot 65. obmejnega bataljona 27. junija 1991 oziroma s poskusi, da bi ta načrt realizirali. 65. obmejni bataljon je izvedel določene premike enot že 26. junija 1991.

Obveščevalci na terenu in poveljstvo 5. odreda TO so mi 26. junija 1991 sporočili, da je skupina vojakov JLA zasedla položaje nasproti mednarodnega mejnega prehoda v Kuzmi. Branko Vujaklija je 25. junija 1991 moral na ukaz kapetana Stojanovića oditi s skupino osmih vojakov v karavlo Kuzma kot okrepitev, Osman Kamenica pa je moral na povelje kapetana Stojanovića 26. junija 1991 s skupino 23 vojakov JLA zasedati položaje nad mednarodnim mejnim prehodom v Kuzmi (Mihalič, 2001a in 2001c). Na osnovi omenjenega sklepam, da je poveljnik 65. obmejnega bataljona JLA v Murski Soboti,

kapetan 1. r. Daniel Horn, poznal načrt JLA za zavzetje mejnih prehodov in je zato že pred 27. junijem 1991 samoiniciativno ali na osnovi ukaza 31. korpusa JLA izvedel določene priprave in potrebne premike svojih enot.

75. ObmŠTO Murska Sobota pred vojno ni izdelal načrta za delovanje enot TO Prekmurja v primeru, da bi JLA nasilno zasedla mejne prehode. Načrt je nastajal sproti, po delih, na osnovi ukazov 7. PŠTO Maribor, koordinacijske skupine republiških organov in predvsem na osnovi situacije na terenu. Tudi načrti oziroma moje odločitve kot poveljnika 75. ObmŠTO Murska Sobota niso bili rezultat štabnega dela, pač pa osebne odločitve. Do tega je prišlo zaradi potrebe po hitrem odločanju in odločitve, da pripadnike štaba razporedim v enote na posameznih območjih delovanja kot častnike za zvezo, preko katerih sem hitro dobival pregled nad situacijo, da sem lažje poveljeval.

Osnovo delovanja TO v Prekmurju med vojno so predstavljali načrti Kamen in načrti oviranja in blokad. Načrti Kamen so vsebovali predvsem načrt zavarovanja državne meje in postopke enot TO pri tem. Z načrti so bile določene tudi enote, ki naj bi naloge izvedle.

21. junija 1991 je 75. ObmŠTO Murska Sobota sklical vse starešine enot TO, ki so bili zadolženi za izvedbo načrtov Kamen. Po seznanitvi z načrti je bil opravljen poveljniški ogled terena. Kljub temu da načrt Kamen ni bil realiziran, so poveljniki izkušnje s priprav in ogleda uporabili v vojaških spopadih.

Mobilizacija enot TO v Prekmurju se je začela 24. junija in zaključila 27. junija 1991, ko je bilo na razpolago 920 pripadnikov TO²¹⁰, razporejenih v 19 enot, razmeščenih v 22 krajih v Prekmurju.

Takoj po formiranju enot TO in razdelitvi oborožitve so se enote začele premikati na območja v neposredni bližini objektov, predvidenih v načrtih Kamen za zavarovanje, oviranje in blokade. Do večera so se enote premaknile v bližino državne meje, do vojašnice v Murski Soboti in do prehodov čez reko Muro. Pregled razmestitev je razviden iz tabele 7.

²¹⁰ En odred TO, ki mu je poveljeval Janez Koren, je bil izven območja delovanja območnega štaba, in sicer na zavarovanju 710. Učnega centra v Pekrah pri Mariboru. Rezervna četa pa še ni bila v celoti popolnjena z orožjem.

Tabela 7: Razmestitev enot 75. ObmŠTO po mobilizaciji

Naziv enote	Mobilizacijsko zbirališče	Lokacija razmestitve		
		26.6.1991	27.6.1991 dopoldne	27.6.1991 popoldne
Poveljstvo 75. ObmŠTO		Dijaški dom Murska Sobota	Dijaški dom Murska Sobota	Dijaški dom Murska Sobota
1. odred TO	Vadarci	Cankova in Gederovci	Gederovci	Gederovci, MMP
2. odred TO	Kovačevci	Dijaški dom Murska Sobota	Dijaški dom Murska Sobota	2 voda na Hodošu, MMP 1 vod v Murski Soboti
3. odred TO	Grad	Mačkovci	Hodoš	Hodoš, MMP
4. odred TO	Ižakovci	Ižakovci	Dokležovje	Dokležovje, most na Muri
5. odred TO	Gerlinci	Rogašovci	Sotina	Kuzma, MMP
6. odred TO	Brezovica	Dobrovniki Genterovci Petišovci Sr. Bistrica Lendava	4 vodi na Srednji Bistrici 1 vod v Petišovcih	4 vodi na Srednji Bistrici, most na Muri 1 vod v Petišovcih
7. odred TO	Turnišče	Trnje	Trnje	2 voda v Dolgi vasi 1 vod na Sr. Bistrici 1 vod v Trnju
1. diverzantski odred TO	Mlajtinci	Noršinci in Petanjci	Petanjci 2 voda v Gederovcih	1 vod v Petanjcih, most na Muri 2 voda v Gederovcih, MMP
1. posebna četa TO	Rakičan	Rakičan	Murska Sobota, vojašnica JLA	Murska Sobota, vojašnica JLA
2. posebna četa TO	Vidonci	Vidonci	Vidonci	1 vod v Vidoncih 1 vod na Hodošu 1 vod v Gederovcih
1. posebni vod TO	Lendava	Čentiba	Čentiba	Dolga vas

1. diverzantski vod TO	Murska Sobota	Murska Sobota	Murska Sobota	Murska Sobota, pred vojašnico JLA
2. diverzantski vod TO	Dolina	Mostje	Mostje	Dolga vas, MMP
3. diverzantski vod TO	Trimlini	Dolgovaške Gorice	Dolga vas	Dolga vas, MMP
1. pontonirski vod TO	Krog	Krog	Krog	Murska Sobota
2. pontonirski vod TO	Hotiza	Hotiza	Hotiza	Lendava
Poveljstvo učne čete	Kušanovci	Kušanovci	Kušanovci	Kušanovci
Zaščitna četa območnega štaba	Murska Sobota	Murska Sobota	Dijaški dom Murska Sobota	Murska Sobota
Rezervna četa	Murska Sobota	Murska Sobota	Dijaški dom Murska Sobota	Murska Sobota

Vir: Povzeto po bojnih poročilih 75. ObmŠTO Murska Sobota, arhiv 375. PP SV.

75. ObmŠTO Murska Sobota je 26. junija 1991 ob 12.05 prejel ukaz 7. PŠTO Maribor, da mora poslati enote TO na širše območje mednarodnih mejnih prehodov, ki jih blokirajo enote JLA. Da bi lahko izvršil ukaz, je moral 75. ObmŠTO Murska Sobota preklicati nadaljnje razporejanje enot TO po načrtu Kamen in pripraviti načrt premikov enot TO proti mejnim prehodom, ki so jih blokirale enote JLA. Premiki so se začeli 26. junija zvečer in bili opravljeni 27. junija zjutraj.

27. junija 1991 ob 8.50 je 75. ObmŠTO Murska Sobota prejel ukaz 7. PŠTO Maribor, s katerim je ta na osnovi sklepa predsedstva RS ukazal popolno bojno pripravljenost TO, posebej pa je zahteval blokado načrtovanih objektov in ukazal uporabo orožja, če bi JLA z uporabo sile preprečevala izvajanje blokad, zavarovanje objektov ali zavzetje mejnih prehodov.

Ta ukaz je za enote TO pomenil začetek vojne, na katero se je TO pripravljala vse od formiranja MSNZ naprej. V Prekmurje je ukaz prišel prepozno, ker je JLA v zgodnjih jutranjih urah 27. junija 1991 poslala na vse štiri mednarodne mejne prehode predvidene enote, ki so prehode polkrožno obkolile. Ti so bili sicer še vedno v rokah milice in carine RS, vendar pa jih TO ni zavarovala.

Po prejetem ukazu sem ukazal zasedbo mednarodnih mejnih prehodov, blokado predvidenih objektov in zavarovanje objektov in ustanov po načrtu zavarovanja. Podrobní pregled angažiranih enot je razviden iz tabele 8. Da bi 75. ObmŠTO Murska Sobota lahko izvršil ukaz o popolni bojni pripravljenosti, sem vse razpoložljive sile TO razporedil v naslednje skupine: sile za zasedbo mednarodnih mejnih prehodov, sile za blokado objektov, sile za izvajanje zavarovanja in rezervne sile. Lokacije razmestitve in sestava sil bojnega razporeda so prav tako razvidne iz tabele 8.

Tabela 8: Bojni razpored enot 75. ObmŠTO Murska Sobota 27. junija 1991

a) Sile za zasedbo mednarodnih mejnih prehodov

Lokacija razmestitve	Enote TO
Mednarodni mejni prehod Gederovci	1. odred 2 voda 1. diverzantskega odreda 1 vod 2. posebne čete
Mednarodni mejni prehod Kuzma	5. odred 1 vod 2. posebne čete
Mednarodni mejni prehod Hodoš	3. odred 2 voda 2. odreda 1 vod 2. posebne čete
Mednarodni mejni prehod Dolga vas	2 voda 7. odreda 1. posebni vod 2. diverzantski vod 3. diverzantski vod

b) Sile za blokado objektov

Lokacija razmestitve	Enote TO
Vojašnica Murska Sobota	1. posebna četa 1. diverzantski vod
Most na reki Muri v Murskem Središču	1 vod 6. odreda
Most na reki Muri v Srednji Bistrici	4 vodi 6. odreda 1 vod 7. odreda
Most na reki Muri v Dokležovju	4. odred
Most na reki Muri v Petanjcih	1 vod 1. diverzantskega odreda

c) Sile za izvajanje zavarovanja

Lokacija razmestitve	Enote TO	Opomba
Dijaški dom Murska Sobota	Zaščitna četa območnega štaba 1 vod 2. odreda	Zavarovani objekti: - sedež 75. ObmŠTO - Sekretariat za ljudsko obrambo Občine Murska Sobota - sedež PTT - sedež Petrola v Murski Soboti - sedež radia Murska Sobota
Lendava	1 vod zaščitne čete območnega štaba	Zavarovani objekti: - izpostavljeno poveljniško mesto 75. ObmŠTO v Lendavi - Sekretariat za ljudsko obrambo Občine Lendava

d) Rezerva

Lokacija razmestitve	Enote TO
Dijaški dom Murska Sobota	1 vod 2. odreda 1. pontonirski vod rezervna četa
Vidonci	1 vod 2. posebne čete
Trnje	1 vod 7. odreda
Lendava	2. pontonirski vod
Kuštanovci	Poveljstvo učne čete

Vir: Povzeto po bojnih poročilih 75. ObmŠTO Murska Sobota, arhiv 375. PP SV.

Zaradi lažjega poveljevanja, koordinacije in prenosa povratnih informacij sem na bojne položaje enot razporedil še pripadnike stalne sestave iz štaba. Na položaje enot TO ob mednarodnem mejnem prehodu v Gederovcih sem poslal kapetana Alana Gедера, pozneje pa še rezervista prostovoljca, majorja Jožeta Pobjiča, na Hodoš majorja Ludvika Jonaša, v Dolgo vas kapetana Alojza Kisilaka, v blokado vojašnice Murska Sobota majorja Janeza Boharja, na most v Murškem Središču starejšega vodnika 1. r. Živka Staniča, na most v Srednji Bistrici kapetana Ivana Smodiša in na most v Dokležovju poročnika Bojana Horvata, pozneje pa še rezervista prostovoljca, kapetana Jožeta Šafariča. Ostalim enotam sem poveljeval preko poveljnikov enot TO. Razen tega sem v Lendavi organiziral izpostavljeno poveljniško mesto štaba, ki ga je vodil kapetan Alojz Kisilak, vanj pa sta bila vključena še kapetan Ivan Smodiš in starejši vodnik 1. r. Živko Stanič.

Omenjeni bojni razpored je bil izveden 27. junija 1991 popoldne, ko so bili opravljeni potrebni premiki nekaterih enot in ko so vse enote zavzele položaje za napad na sile JLA na mednarodnih mejnih prehodih in položaje za izvršitev blokad in zavarovanj.

Enote za izvršitev blokade so na položaje za blokado razvrstile težke delovne stroje, tovornjake in cisterne, ki sta jih zagotovila sekretariata za ljudsko obrambo občin Murska Sobota in Lendava.²¹¹ Hkrati so enote TO prevzele minsko-eksplozivna sredstva, s katerimi so minirale ovire.

Oviranje so izvedle tudi vse enote TO na položajih ob mednarodnih mejnih prehodih, da bi preprečile prihod intervencijskih sil iz vojašnice v Murški Soboti ali iz karavla JLA. Pri tem so jim pomagali okoliški prebivalci, ki so sodelovali z enotami TO tudi v rajonih razmestitve, ko so jim pomagali pri zagotavljanju primernih bivalnih razmer in jim nosili celo hrano in priboljške. Vse to je na pripadnike TO zelo pozitivno vplivalo.

²¹¹ Zahtevek za zagotovitev težkih vozil Sekretariatu za ljudsko obrambo Občine Lendava je 75. ObmŠTO Murska Sobota poslal po telefaksu 27. junija 1991 ob 3.25, Sekretariatu za ljudsko obrambo Občine Murska Sobota pa ob 3.30. Obe kopiji dokumentov se nahajata v arhivu 375. PP Murska Sobota.

Veliko prebivalcev je želelo sodelovati tudi z orožjem v roki, vendar je TO morala vse prostovoljce zavrniti, ker ni imela viška orožja.

Oviranje na komunikacijah, ki so vodile do mednarodnih mejnih prehodov, je bilo le delno uspešno. Ovire so bile sicer postavljene na cestah, vendar JLA ni premikala vozil, ker so bila vsa blokirana v vojašnici v Murski Soboti. Do mednarodnega mejnega prehoda v Gederovcih se je enota JLA premaknila peš, za transport minometov do Gederovec in intervencijskih sil na Hodoš pa je uporabila vertikalni manever s helikopterji. Ker enote TO 27. junija 1991 do 19.40²¹² niso smele odpirati ognja na JLA, je ta omenjene okrepitve oziroma dodatno razporejanje sil lahko opravila, ne da bi ji TO preprečila.

27. junija 1991 dopoldne so bili vsi mednarodni mejni prehodi v rokah slovenske carine, enote JLA pa so jih polkrožno obkolile in tako delno ovirale mednarodni mejni promet. V nobenem primeru JLA ni začela napada in ni izvajala vseh postopkov iz navodila o načinu zavzetja prehodov in zavarovanja meje.

V dopoldanskih urah 27. junija je Mursko Soboto preletelo letalo JLA in spustilo nad mesto letake s pozivi prebivalstvu Slovenije, naj se ne vmešava v akcije JLA, ki mora opraviti svoje naloge zaradi odločitve Zveznega izvršnega sveta. Čeprav je bil zaključek letaka grozilen, ni nobenih podatkov o tem, da bi nastala panika ali prebivalstvo ne bi sodelovalo s TO.

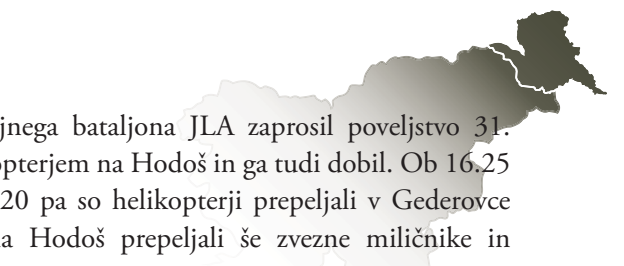
V popoldanskih urah 27. junija 1991 so bojni razpored zavzele tudi enote TO, kar je pomenilo obkolitev enot JLA, ki so pred tem polkrožno obkolile objekte na mednarodnih mejnih prehodih, ki so bili v rokah slovenske milice in carine. Enote JLA so se tako znašle med oboroženo milico in TO, kar je tej pri načrtovanju in organizaciji ognja povzročalo TO precej težav, ker je morala ogenj načrtovati tako, da med pripadniki milice ne bi bilo žrtev.

Poveljstvo 65. obmejnega bataljona v Murski Soboti je ocenilo, da so razporejene sile JLA na mednarodnih mejnih prehodih v Dolgi vasi, Gederovcih in na Hodošu premalo številčne, da bi lahko zavzele prehode, zato je nameravalo poslati tja okrepitve. Zjutraj, 27. junija 1991, ob 8.00 je poročniku Livadiću še uspelo, da se je mimo skladišča Berek preko železniške proge²¹³ prebil s pehotnim vodom in oddelkom mitraljezov iz čete za podporo proti Dolgi vasi. Vsi ostali poskusi preboja blokad z vozili so bili neuspešni.

Ker vozila JLA zaradi blokade TO niso mogla iz vojašnice, je poveljnik 65. obmejnega bataljona JLA ob 13.00 na zahtevo načelnika 31. korpusa JLA, polkovnika Stojanovskega, ki je priletel v vojašnico v Mursko Soboto s helikopterjem, poslal protidiverzantski (granični vod) in strelski vod brez minometov iz čete za podporo proti Gederovcem peš.

212 Strogo zaupni ukaz, da naj TO izvede ognjeni naskok na enote JLA, ki blokirajo mejne prehode, je 75. ObmŠTO Murska Sobota prejel 27. junija 1991 ob 19.40 od RŠTO RS. Ukaz se hrani v arhivu 375. PP SV in je naslovljen na poveljnika PŠTO, ki ga je po prejemu po telefaksu razposlal vsem območnim štabom TO.

213 TO je na to takoj odreagirala, okrepila vse blokade in dala na železniško progo postaviti vlakovno kompozicijo.

Ob 14.45 je poveljnik 65. obmejnega bataljona JLA zaprosil poveljstvo 31. korpusa JLA še za transport okrepitev s helikopterjem na Hodoš in ga tudi dobil. Ob 16.25 je bil helikopterski desant opravljen, ob 17.20 pa so helikopterji prepeljali v Gederovce še minomete. Ob 18.40 so helikopterji na Hodoš prepeljali še zvezne miličnike in carinike.

75. ObmŠTO Murska Sobota na omenjene okrepitve 27. junija 1991 ni reagiral, ker je bilo iz obveščevalnih podatkov razvidno, da okrepitve enot JLA niso bistveno spremenile razmerja med nasprotniki, še posebej v Gederovcih, kjer se prispele enote JLA niso uspele povezati s silami JLA v obkolitvi.

Zaključek

Za uspešno vojaško akcijo so potrebne dobre priprave, ki obsegajo organizacijo in formacijo oboroženih sil, popolnjenost s starešinskim kadrom in vojaki, opremljenost z oborožitvijo in osebno opremo, vojaško usposobljenost posameznikov, poveljstev in enot, moralno-psihološko pripravljenost posameznikov za opravljanje nalog v vojni, vojno načrtovanje in neposredne priprave za izvajanje določenih vojaških nalog.

Pri preverjanju priprav JLA v Prekmurju sem ugotovil, da je JLA v Prekmurju imela le 65. obmejni bataljon JLA. 31. korpus JLA je ocenil, da omenjeni bataljon ne zadošča za izvršitev načrtovanih nalog, zato je v Prekmurje poslal okrepitve, predvidel pa je tudi okrepitve iz 32. mehanizirane brigade v Varaždinu. Slednje v Prekmurje niso mogle prodreti, ker jih je zaustavila blokada TO na mostu v Petišovcih, poskus forsiranja reke Mure pa jim ni uspel zaradi razmočenega terena in narasle Mure.

Ostale enote JLA, tj. po oceni od 609 do 629 vojakov, bi še vedno lahko opravile zahtevane naloge, če bi delovale po drugačnem načrtu in izvedle neposredne priprave za izvedbo nalog. Vojne načrte so izdelala višja poveljstva JLA, ki niso realno ocenila razmer v Sloveniji, zanemarila so skoraj popolno podporo prebivalcev Slovenije političnemu vodstvu in pripravljenost TO, da opravi vojaške naloge. V vojnih načrtih se je predvidevalo le "korakanje" na mejne prehode in odstranitev milice in TO, resda tudi z uporabo sile, vendar v njih ni bilo nobene variante ukrepanja, ki bi predvidevala začetni neuspeh in dala smernice, kako ravnati v takih primerih.

Od sedmih pogojev, ki sem jih navedel za dobro pripravo, je JLA v Prekmurju izpolnila le enega, bila je namreč dobro opremljena z osebno oborožitvijo in opremo, vendar je v konkretnem primeru naredila napako, saj so enote JLA odšle izvajati naloge brez pitne vode, rezervne hrane, toplih oblačil in šotorskih kril.

Popolnjenost s starešinskim kadrom in vojaki je bila sicer 100-odstotna, vendar za izvedbo vojaškega spopada s TO neustrezna. Med starešinskim kadrom ne bi smelo biti Slovencev in starešin, povezanih z okoljem, ostalo moštvo pa ne bi smelo biti večnacionalno, saj se Slovenci, Hrvati, Albanci, Makedonci in Muslimani niso hoteli boriti proti slovenski TO in so se takoj, ko se jim je ponudila priložnost, predali TO ali dezertirali iz JLA. TO je namreč zajela 464 pripadnikov zveznih sil od tega 445 pripadnikov JLA ali tri četrtine vseh

pripadnikov JLA v Prekmurju, ne da bi pri tem upoštevala dezertarje, ki se niso predali TO in so odšli domov na lastno pest.

Iz razpoložljivih virov nisem mogel ugotoviti stopnje vojaške usposobljenosti JLA, na osnovi analiz vojaških spopadov pa lahko trdim, da JLA v Prekmurju na takšno vrsto spopadov ni bila pripravljena.

Podobna ocena velja za moralno-psihološko pripravljenost pripadnikov JLA za opravljanje vojaških nalog, usmerjenih proti TO. Razen redkih izjem se nihče ni hotel boriti proti slovenski TO.

Pri ocenjevanju priprav TO v Prekmurju sem ugotovil, da ni bil zadovoljivo izpolnjen le en pogoj, in sicer opremljenost z osebno oborožitvijo, saj so bili teritorialci pred začetkom spopadov povečini oboroženi s starimi puškami M-48. V spopadih se je izkazalo, da je tudi to orožje zadoščalo, saj je šlo v večini primerov za demonstracijo sile, ne pa za dejansko merjenje ognjene moči z nasprotnikom. Že drugi dan vojne pa se je z vojnim plenom spremenilo tudi to in TO je v posameznih spopadih z JLA imela enakovredno orožje.

Pred začetkom spopadov je imela TO v Prekmurju 19 enot, kar je preveč za uspešno poveljevanje, vendar je z združevanjem in prepodrejanjem enot to organizacijsko-formacijsko pomanjkljivost uspešno odpravila. Medsebojno poznavanje pripadnikov in ohranitev znane strukture sta se v spopadih izkazala za veliko prednost.

Zelo dobro lahko ocenim tudi usposobljenost posameznikov, poveljstev in enot TO, ki se je povečevala vse od formiranja TO leta 1968 naprej. Intenzivno usposabljanje se je izvajalo v 10-letnem ciklusu od leta 1980 do leta 1990, posebno, namensko usposabljanje pa od 4. oktobra 1990 do začetka vojne, in sicer z večkratnimi sklici enot, ki so izvajale usposabljanje, naloge varovanja in pripravljenosti.

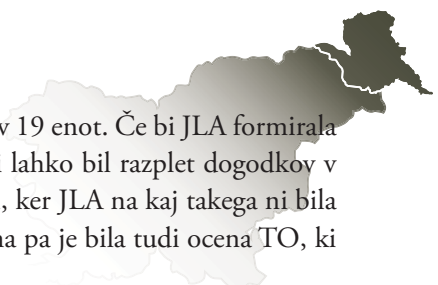
Pozitivno lahko ocenim tudi izvedeno vojno načrtovanje TO, saj je bil na osnovi izdelanih načrtov za delovanje zelo hitro realiziran bojni razpored enot TO 75. ObmŠTO Murska Sobota. Načrti so se sicer spreminjali, vendar so predstavljali osnovo za uporabo enot TO.

21. junija 1991 so poveljniki vojnih enot opravili tudi ogled terena po načrtih Kamen, kar je poveljnikom olajšalo poznejšo neposredno pripravo enot za izvajanje vojaških nalog.

Prednost TO pred JLA pa je prišla najbolj do izraza pri moralno-politični pripravljenosti posameznikov za opravljanje nalog v vojni. Enotnost prebivalstva in navdušenje nad osamosvojitvijo sta se pri pripadnikih TO izrazila z željo po aktivnem sodelovanju pri zavarovanju samostojnosti.

27. junija 1991 je imela TO v Prekmurju pod orožjem 840 pripadnikov²¹⁴, JLA pa od 609 do 629, kar številčno sicer pomeni prednost TO, vendar je bila njena ognjena

214 V to število niso všteti tisti, ki so bili izven območja Prekmurja, in tiste mobilizirane enote, za katere še ni bilo na razpolago orožja.

moč manjša od ognjene moči JLA. Sile TO so bile razdeljene v 19 enot. Če bi JLA formirala bataljon kot bojno enoto in začela z napadi na enote TO, bi lahko bil razplet dogodkov v Prekmurju tudi drugačen. 65. obmejni bataljon tega ni storil, ker JLA na kaj takega ni bila pripravljena, Zvezni izvršni svet je za to ni pooblastil, napačna pa je bila tudi ocena TO, ki so jo opravili obveščevalci JLA.

65. obmejni bataljon JLA je svoje zadnje manevre izvedel 27. junija, pozneje je bilo celotno Prekmurje v rokah TO, ki je svoje enote lahko nemoteno premeščala in pri tem računala na pomoč gospodarskih organizacij in prebivalstva.

65. obmejni bataljon JLA je za bojne akcije uporabil le 40 odstotkov svojih sil, tj. 249 vojakov, ki jih je poslal na štiri mednarodne mejne prehode, 160 vojakov je zadržal v vojašnici v Murski Soboti, 200 do 220 vojakov pa v 13 karavlah.

S premeščanjem in prepodrejanjem enot je TO dosegla na posameznih krajih spopadov več kot dvakratno premoč in dosegla predajo enot JLA že s samo demonstracijo sile.

Častniki in podčastniki 65. obmejnega bataljona JLA so razen redkih izjem verjeli v samostojnost Slovenije in si z akcijami proti slovenski TO niso hoteli umazati rok. Razen tega so bili s prijateljskimi, sorodstvenimi in drugimi vezmi tesno povezani z okoljem, ki bi jih obsojalo in izločilo iz sredine, če bi dosledno izpolnjevali ukaze Zveznega izvršnega sveta oziroma vodstva JLA. Ko so to na bojnih položajih dojeli, so se z izgovori na brezizhodnost položaja po vrsti predajali TO.

Viri:

- 65. grb JLA, 1991. Ratni dnevnik Komande 65. graničnog bataljona JLA: od 5. 4.1991 do 5. 9.1991. Fotokopijo hrani avtor.
- 75. ObmŠTO, 1991. Bojna poročila 75.ObmŠTO Murska Sobota, arhiv 375. PP SV.
- Bebler, Anton, 1992. Jugoslovanska ljudska armada in razpad Jugoslavije. V: Razpota nacionalne varnosti. Ljubljana: FDV.
- Generalštab SV, 2001. Priprave na vojno 1991. Ljubljana: Vojaška zgodovina št. 1/01 (3).
- Janša, Janez, 1992. Premiki: nastajanje in obramba slovenske države 1988–1992. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Lubi, Darko, 1992. Slovenski vojak. V: Razpota nacionalne varnosti. Ljubljana: Viharnik.
- Mihalič, Edvard, 1991a. Delovna beležnica - osebni arhiv.
- Mihalič, Edvard, 1991b. Intervju z Danielom Hornom, zabeležen v delovno beležnico.
- Mihalič, Edvard, 2001a, Branko Vujaklija, izjava 5. 9 .2001.
- Mihalič, Edvard, 2001b, Daniel Hozjan, izjava 10. 9 .2001.
- Mihalič, Edvard, 2001c, Osman Kamenica, izjava 17. 7. 2001.

- Mihalič, Edvard, 2002. Vojna za Slovenijo leta 1991 v Prekmurju. Diplomsko delo. Ljubljana: FDV.
- Švajncer, Janez J., 1991. Vojna in vojaška zgodovina Slovencev. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo.